

Filosoferen met kinderen: een waarden-volle basis voor het leven

Er zijn tientallen landen waar scholen aandacht besteden aan filosofie. Ook in Nederland zien we een toenemende belangstelling. Begrijpelijk, want het filosoferen met kinderen kan een bijzonder waardevolle activiteit zijn. Het bevordert onderling begrip en respect, vergroot de saamhorigheid, heeft een positieve invloed op de groeps sfeer en stimuleert de taalontwikkeling.

Daar moeten we maar eens over filosoferen', hoor je regelmatig om je heen. Het lijkt soms alsof het werkwoord 'filosoferen' is gereduceerd tot algemeen gekletst over vage onderwerpen. 'Ten onrechte', zegt Ed Weijers, voorzitter van het Centrum voor Kinderfilosofie Nederland. Bij een filosofisch gesprek praten kinderen met elkaar over filosofische vraagstukken, bijvoorbeeld over vrijheid, geluk, helpen, medelijden, liegen en eerlijk zijn. 'Bij zo'n gesprek gaat het erom dat kinderen hun mening geven en onderbouwen met argumenten. Een filosofisch gesprek is dus iets anders dan een debat. In een filosofisch gesprek hoeft je niemand te overtuigen van jouw standpunt, er hoeft ook niemand te winnen. Het gaat puur om het samen onderzoeken van ideeën. Ransom filosofische problemen zijn er heel veel verschillende gezichtspunten mogelijk en die zijn allemaal verdedigbaar. Door het voeren van filosofische gesprekken leren kinderen om te redeneren en om kritisch na te denken. Deze gesprekken verbreden hun horizon en bieden nieuwe ideeën en inzichten.'

Vrijplaats voor denken
Leidi Bovens werkt als leerkracht op een samenwerkingschool die dit schooljaar van start ging: Park 16 Hoven in Rotterdam. Een van de partners in deze school is de openbare daltonschool Overschie, waar Bovens tot afgelopen zomer werkte. Leidi filosofeert al jaren regelmatig met haar leerlingen. Ze beaamt wat Ed Weijers zegt: 'Bij het filosoferen gaat het niet om het behalen van een bepaald doel of eindresultaat. Het gaat erom dat kinderen hun ideeën en gedachten verduidelijken. Elk kind mag zeggen wat hij denkt. De kinderen luisteren naar

elkaar en bevragen elkaar. De filosofiegesprekken zijn echt een vrijplaats voor het denken.'

Nieuwsgierig naar elkaar

Leidi Bovens is ervan overtuigd dat het filosoferen bijdraagt aan een sociale houding van kinderen. 'Ze leren om zich te verplaatsen in het standpunt en het perspectief van andere kinderen. Ze worden geprikkeld om dingen ook van een andere kant te bekijken. Dat zorgt voor meer onderling begrip en respect.'

Het leiden van filosofische gesprekken lijkt misschien makkelijk, maar dat is het zeker niet. Het vraagt veel van leerkrachten. Dat was een belangrijke reden waarom Leidi Bovens vorig jaar de beroepsopleiding 'Filosoferen met kinderen en jongeren' volgde. 'Het moeilijkste is het stellen van de juiste vragen en het aandragen van geschikte onderwerpen. Niet elk onderwerp leent zich voor een filosofisch gesprek. Vaak gebruik ik de verhalen van kinderfilosoof Berrie Heesen. Die spreken enorm tot de verbeelding en prikkelen de kinderen.'

Voor veel leerkrachten is het lastig dat ze tijdens een filosofisch gesprek een andere rol hebben dan de rest van de dag. Leidi herkent dat: 'Normaal gesproken ben jij als leerkracht degene die alle kennis en antwoorden heeft. Maar bij een filosofisch gesprek zijn er geen kant-en-klare antwoorden. Je moet dus afstand nemen van je gebruikelijke rol, je moet een afwach-

Centrum voor Kinderfilosofie Nederland

Voor leerkrachten die met kinderen willen gaan filosoferen, biedt het Centrum voor Kinderfilosofie Nederland (CKN) een speciale beroepsopleiding aan. Deze pittige opleiding bestaat uit tien weekenden, minimaal twintig filosofische gesprekken met kinderen (plus evaluatie) en een flinke portie zelfstudie. Daarnaast verzorgt het CKN lezingen en workshops voor scholen en andere organisaties die zich willen oriënteren op het filosoferen met kinderen. Het centrum begeleidt ook scholen en besturen die filosofie een structurele plaats willen geven in het onderwijs (met advisering, scholing en coaching).

Zie: www.kinderfilosofie.nl.

Leidi Bovens met haar leerlingen.

tende houding aannemen en leerlingen alle ruimte bieden om hun gedachten te verwoorden. Je probeert ze te stimuleren om nieuwsgierig te zijn naar elkaars ideeën en om elkaar vragen te stellen. Dat komt de sfeer in de groep ten goede.'

Bovens bepleit om het filosoferen een vaste plek te geven binnen het onderwijs. 'Hoe vaker je het doet, hoe beter de gesprekken lopen. Ik heb gemerkt dat de kinderen ook steeds beter het verschil zien tussen filosofische en niet-filosofische vragen en zich steeds meer op elkaar gaan richten.'

Kernwaarden openbaar onderwijs

Zowel in het basis- als het voortgezet onderwijs is het mogelijk om met kinderen te filosoferen. In het voortgezet onderwijs hebben we het dan niet over de filosofielessen die opleiden voor het staatsexamen filosofie; bij die lessen gaat het primair om het aanreiken van filosofische kennis.

Het filosoferen met kinderen sluit goed aan op de kernwaarden van het openbaar onderwijs. Door de filosofische gesprekken krijgen kinderen inzicht in de diversiteit binnen de groep. Dit draagt bij

aan hun identiteitsvorming en bevordert wederzijds respect. De gesprekken hebben een positieve invloed op het waardenbesef en zijn een mooie kans om met kinderen aan burgerschapsvorming te werken.

Nieuwsgierig?

De Noorderlicht-aflering (VPRO) 'De rede van het kind' geeft een mooi

beeld van filosofische gesprekken met kinderen. De uitzending is te zien op www.youtube.com/watch?v=rSsoXJygif8 of scan de QR-code met uw mobiele telefoon. ◀

Structurele aandacht voor filosofie

Voor de Stichting Openbaar Onderwijs Kampen (OOK) is levensbeschouwelijk onderwijs sinds kort een echte eyecatcher. De stichting onderscheidt zes aspecten van levensbeschouwelijk onderwijs, bijvoorbeeld burgerschap, wereldgodsdiensten, cultureel erfgoed én filosoferen met kinderen. De afspraak is dat alle OOK-scholen structureel aan de slag gaan met deze zes aspecten.

In dat kader volgden elf leerkrachten onlangs de training 'Leren filosoferen', die bestond uit vier dagdelen. Rudi Meulenbroek, algemeen directeur van de stichting OOK,

legt uit: 'Van elke school nam een aantal leerkrachten deel. De gediplomeerde leerkrachten gaan de komende maanden binnen hun eigen groep ervaring opdoen met het filosoferen. Het is niet de bedoeling dat zij binnen hun school dé vakdocenten filosofie worden. Filosoferen met kinderen moet niet zijn voorbehouden aan een gering aantal individuele leerkrachten die hiermee affiniteit hebben. We willen dat er straks nog meer leerkrachten geschoold worden en dat het filosoferen een structurele plek krijgt binnen onze vijf scholen en goed wordt geborgd.'